

Het leprozenlood van Enkhuizen

Iedere ware verzamelaar herkent het wel. Dat ene exemplaar dat je graag in je verzameling zou willen hebben, maar dat onbereikbaar is (of lijkt) omdat het je budget te boven gaat of maar zelden tot nooit wordt aangeboden. Dit voorgaande overkwam mij met het leprozenloodje van Enkhuizen.

In een uitgave van het blad "De Verzamelaar" uit ± 1963 kwam ik jaren geleden een artikel tegen van de heer C. Stelloo over 'de bedelloodjes van lazarushuizen'.

De achtergrond van dergelijke loodjes is de volgende. In de middeleeuwen lagen de leprozenhuizen of leproserieën buiten de stadsmuur. In de leproserie (inrichting) werden de patiënten ondergebracht ter isolering van de bevolking om de verbreiding van de destijds (ten onrechte) zeer besmettelijk geachte ziekte te voorkomen. De gebouwde leprozenhuizen kregen later meestal een andere bestemming o.a. van proveniers-, oudelieden- of weeshuizen. Ook in ons land bestonden er vele zogenaamde leprozenhuizen, waar personen met melaatsheid, of zoals het toen ook wel werd genoemd lijdens aan de lazarus-ziekte, werden verpleegd. Degenen die in een leprozenhuis verpleegd werden moesten er zelf op uit om aan hun onderhoud bij te dragen omdat de leprozenhuizen hiervoor niet voldoende middelen bezaten.

Zij kregen daarvoor een z.g. lazarusklep (lazarusklap) van hout mee. De bovendeksel was beweegbaar en het wapen van de desbetreffende stad was er in gebrand om aan te geven tot welk gesticht de bedelende behoorde. Door het lawaai van de lazarusklep werd men er op attent gemaakt dat er zo'n zielepoot in aantocht was. Men kon zijn gift op de klep leggen om op die manier aanraking met de melaatse te voorkomen.

Wanneer de leprozen het gesticht verlieten kregen zij een bedellood-

je mee om aan te kunnen tonen dat zij gerechtigd waren om te bedelen en dat zij tot een bepaald gesticht behoorden.

Er bestaat van Gouda een éézijdig bedelloodje met hierop afgebeeld de lazarusklep met daarnaast het jaartal 16-11 en daarboven GOVDA. De diameter is ± 25 mm.

Dit loodje wordt vermeld in de prijslijst van A.G. van der Dussen van januari 1981.

Bij naspeuring in de bibliotheek van het Koninklijk Penningkabinet is mij gebleken dat het loodje staat beschreven onder nr. 5 in: *Bijdragen voor de Penningkunde (Niet in den handel) van het Friesch Genootschap, 's Gravenhage. Ter Boekdrukkerij van A.D. Schinkel 1841* en is afgebeeld op plaat I nr. 5.

Er bevindt zich een exemplaar van een dergelijk loodje in de verzameling van het Catharina Gasthuis te Gouda.

Nu terug naar het leprozenloodje van Enkhuizen.

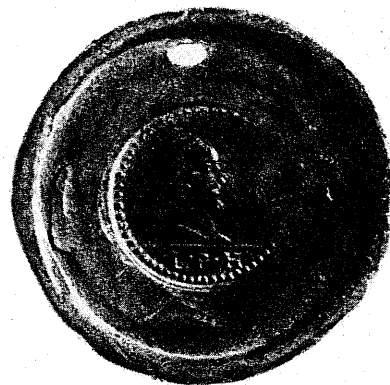
In het artikel van de heer Stelloo wordt het loodje als volgt beschreven: Het is een eenzijdig geslagen loodje zonder jaartal met hierop een mannenkopje en profiel waaronder de letters .L.P.H (LeProzen-Huis).

Dit exemplaar van de heer Stelloo werd in november 1987 geveild bij het B.V. Vendu Notarishuis in Rotterdam. Het werd toen echter een 17e eeuwse Havenmeesterloodje van Enkhuizen genoemd.

Mijn schriftelijke bod bleek helaas te laag, maar in de november-veiling 1991 van de firma Laurens

Schulman b.v. was ik gelukkiger en kon ik het verlangde loodje toch nog aankopen.

In de veilingcatalogus werd echter de door het Notaris Venduhuis gebruikte tekst gehandhaafd en werd zelfs de toewijzing aan Enkhuizen vervangen door 'onbekende plaats'.

Tijdens de veiling verzekerde de heer Schulman echter, dat hem telefonisch was meegedeeld dat het wel degelijk een leprozenloodje van Enkhuizen betrof. Het loodje is aan de bovenzijde doorboord, 52 mm in doorsnede en weegt 61.43 gram.

In het hiervoor genoemde boekwerk heb ik dit loodje ook kunnen vinden onder nr. 6 en afgebeeld op plaat I nr. 6. Het loodje heeft de volgende omschrijving: *No. 6, behoort tot de stad Enkhuizen, en heeft tot afbeeldsel een manskopje van een niet zeer gezond voorkomen, waarmede men denkkelijk een melaatschen heeft willen voorstellen.*

In de Enkhuizer Courant van november 1990 is een ander exemplaar van het leprozenloodje aan de orde geweest. Het betreft een schenking uit de nalatenschap van

mevrouw Visser uit Schiedam van o.a. een leprozenloodje, wat ten onrechte in verband wordt gebracht met het 'paalkistrecht' dat Enkhuizen in 1573 van de Prins van Oranje kreeg.

Later wordt het leprozenloodje door de afdeling Algemene Zaken gemeentesecretarie Enkhuizen een '19e eeuwse loden begrafenispenning met mannenkop en initialen LPH' genoemd. Dit loodje is kleiner in doorsnede als mijn exemplaar, namelijk ± 30 mm.

Enkhuizen heeft enkele leprozenhuizen gekend

Voordat het huidige stadhuis gebouwd was in 1685, vergaderde de stedelijke magistraat in de kapel van het Gast- en Leprozenhuis, dat iets ten noorden van het latere gebouw van de Snouck-

van-Loosen-inrichting voor godsdienstonderwijs, in 1396 was gesticht.

In Enkhuizen werden na de Reformatie de gebouwen van het Sint-Agnesklooster en het Westerklooster (1441) verlaten en in 1594 bestemd tot Bayerd- of Leprozen-, Zieken- en Pesthuis; de fondsen voor inrichting en onderhoud werden voor een groot deel verkregen uit de opbrengst van loterijen, gehouden in 1594 en 1609. Van deze gebouwen is niets meer overgebleven, maar het terrein heet nog altijd 'het Klooster'. Hierna werd het Leprozenhuis verplaatst naar de rand van de stad. Het Leprozenhuis in Enkhuizen staat al afgebeeld op een onnauwkeurige kaart welke in 1634 verscheen in de stedenatlas van Boschorn.

Op de kaart van Janssonius uit 1657 wordt het Leprozenhuis met name genoemd in de legenda en staat het bij de Ketelpoort aan het einde van de *St. Pieters ofte Nieuwe Buy's haven* (voor alle zekerheid maar ver van de bebouwde kom).

Het leprozenhuis in Enkhuizen heeft later de bestemming gekregen van tehuis voor daklozen.

Er zullen ongetwijfeld nog wel meer van dergelijke loodjes bestaan van steden waar leprozenhuizen geweest zijn, zoals o.a. Haarlem.

Ook ben ik op zoek naar informatie over baken-, tonne-, haven- of vuurloodjes met het plan hierover ook nog een iets te schrijven.

A. Kussendrager